

PRESSENS
FAGLIGE UTVALG

PFU-SAK NR. 072/015

KLAGER: Norges Pelsdyrslag v/ Advokatfirmaet Elden
ADRESSE: Postboks 6684 St. Olavs plass, 0129 Oslo
PUBLIKASJON: NRK
PUBLISERINGSDATO: 09.12.2014
STOFFOMRÅDE: Dyrevern
SJANGER: Dokumentar
SØKERSTIKKORD: Skjult kamera, integritet, saklighet og omtanke, m.m.
REGISTRERT: 03.03.2015
BEHANDLET I PFU: 25.08.2015
BEHANDLINGSTID: 172 dager
KLAGEGRUPPE: Næringsdrivende
PFU-KONKLUSJON:
HENVISNING VVPL.:
OMTALE/ANONYM.:
MERKNADER:

SAMMENDRAG:

NRK Brennpunkt sendte **tirsdag 9. desember 2014** dokumentarfilmen «Pels». Brennpunkts programleder introduserte filmen fra studio:

«I Brennpunkt i kveld skal vi gjøre noe uvanlig. Vi skal vise en dokumentarfilm som ikke er laget av nøytrale journalister, men av dyrevernere. Og den handler om pelsdyrbransjen. Det er nemlig slik at en aktivist har infiltrert pelsdyrnæringen, latt som om han var under opplæring, og filmet med skjult kamera. Næringen selv mener at filmen som vi nå skal vise gir et feil inntrykk. Du skal få høre mer fra dem i slutten av programmet. Men først, her er dokumentarfilmen 'Pels'.»

I filmens første minutt klippes det mellom kreditering på svart bakgrunn og det som etter alt å dømme er skjulte opptak med førstepersons synsvinkel. Klippene viser blant annet hylende mink og rev i bur, noen dyr blir holdt eller tatt tak i av personen bak kamera. Sekvensen ledsages av musikk.

Deretter følger en fem minutter lang montasje som viser hvordan en gruppe dyreverner oppsøker og tar seg inn på pelsfarmer for å dokumentere forholdene med kamera. Det fremgår at en av disse dyrevernerne er regissøren av «Pels». Det blir klippet mellom opptak fra flere steder i landet, og øverst til venstre i bilderammen blir det fortløpende oppgitt hvilket fylke bildene vi ser, er hentet fra. Totalt vises det til ti fylker. I et klipp ser vi en av

aktivistene filme det han beskriver som en slåsskamp på liv og død mellom to minker. Selve slåsskampen vises ikke, men en hører dyreskrik. Regissørens fortellerstemme sier bl.a:

«I mange år har vi publisert bilder fra innsida av de hundrevis av farmene vi har vært på.»

Og så, fra 7:37 til 7:50 ut i filmen, klippes det raskt mellom 27 stillbilder av døde og skadde dyr i bur. Igjen står fylke oppgitt øverst til venstre med hvit skrift, og også her fordeler bildematerialet seg på ti fylker.

Filmene går så direkte over i en scene der dyrevernerne sitter på et kontor og ser et Dagsrevyen-innslag på tv der nyhetsankeret sier:

«Nye bilder avdekker omfattende skader i pelsdyrnæringen. To bønder er politianmeldt av myndighetene.»

Regissøren av «Pels» sin fortellerstemme kommer inn mens vi ser dyrevernerne se på tv:

«Hver gang går pelsbransjen ut i media og forteller hvor alvorlig de tar avsløringene.»

Vi ser informasjonssjef i Norges Pelsdyrslag (NPA) bli intervjuet i Dagsrevyen-innslaget:

Nyhetsanker: «Hvorfor skjer dette igjen og igjen?»

Informasjonssjef NPL: «Vi sitter nå en hel næring nærmest sjokkert over at dette er å finne, og vi skal sørge for at det blir ryddet bort, prompte.»

Dokumentaren viser deretter bilder fra en demonstrasjon i Oslo mot pels før Frank Nervik introduseres mens han står foran speilet og fester skjult kamera og mikrofon. Det oppgis at Nervik ikke er en del av aktivismiljøet, men at han ønsker å gjøre noe. Nervik sier:

«Dette er jo første gang noen i dyrevernbewegelsen - i Norge, i hvert fall - har bestemt seg for å gå med skjult kamera. Men næringa de har klart å vri hele fokuset over til at disse her bildene de stammer fra de verste pelsdyroppdretterne [...] Så vår utfordring er å kunne motbevise dette.»

Senere sier regissørens fortellerstemme:

«Det første Frank gjør, er å ta kontakt med han som er rekrutteringsansvarlig [...] Han håper på å bli satt i kontakt med en seriøs oppdretter han kan få opplæring hos.»

I samtale med den anonymiserte rekrutteringsansvarlige fremgår det at ikke alle som starter med pelsdyroppdrett, har gått i lære først. Deretter sier rekrutteringsansvarlig seg villig til å sette Nervik i kontakt med en «seriøs oppdretter», og Nervik sendes til en minkoppdretter på Jæren (Pelsdyrfarmer B¹). Denne oppdretteren har også sladdet ansikt, men filmes inne på farmen med skjult kamera idet han sier følgende om minkene som omgir ham:

¹ Jamfør NRKs transkripsjon av dokumentarfilmen (vedlegg 1A til tilsvaret)

«Så nå er vi inne i den tiden som kalles kannibalismen [...] det vil si at de slåss noe ganske vanvittig. Det starter med litt lek, og så blir det blodig alvorlig.»

Nervik peker på en skadd mink og sier: «Det der ser ikke så bra ut». Oppdretteren svarer:

«Det er ikke så ille dette såret, men det er ikke noe kjekt [...] du ser det ikke på dem selv om de kan være skambitt og ha stygge kjøttsår. De bryr seg ingenting [...] Kannibalisme. At de eter seg selv, suger på halsen, biter hverandre. I den perioden der så har jeg godt med folk. Jeg skal ikke ha noe kamera inn her da og ta sure bilder. Blod er ikke bra på bilder.»

Nervik oppgir i sin videodagbok, som er klippet inn i dokumentarfilmen, at han så skadde dyr i veldig mange bur hos oppdretteren.

Deretter går filmen over i en ny scene med dyrevernere som vil ta seg inn på en pelsdyrfarm, denne gangen i Telemark, på en eiendom som oppgis å være et fellesområde for flere store minkfarmer. Regissørens fortellerstemme sier:

«Når Frank forteller at næringa sjøl opererer med uttrykket 'kannibalismetid' om den perioden hvor valpene skilles fra mor, drar vi igjen ut for å undersøke [...] Hvis kannibalismen regnes som en selvfølgelig del av produksjonen, stemmer ikke bransjens forklaringer overens med virkeligheten.»

Tilbake på minkfarmen på Jæren med skjult kamera sier oppdretteren følgende til Nervik:

«Man skal ha tre årlige veterinærbesøk. Vi skal ha det ene i dag [...] Da kunne gjerne du gått over og sett i alle bur at det ikke ligger noen døde [...] går du over tre ganger, så finner du nye hver gang. Men ligger de i bunnen av kassen, så ser ikke dyrlegen dem heller, så det er greit. Det skal ikke stinke, da»

Nervik gjør som han blir fortalt, og finner skadde og døde mink. Han får også beskjed av oppdretteren om ikke å merke for mange av burene med skadde mink, i tilfelle oppdretteren ikke skulle få tid til å gå over disse burene før inspeksjonen. Nervik spør hva han skal gjøre med noen mink med sår, men får beskjed om å «drite i dem». Næringens egen veterinær ankommer og gjennomfører inspeksjon på 19 minutter. Nervik påpeker overfor oppdretteren at inspeksjonen ikke tok lang tid. Oppdretteren svarer:

«Han har ikke tid til det. Jeg vet jo om de der dyrlegene som skriver ut de der greiene uten at de har vært i farmen. Så det er mange useriøse dyrleger også.»

Nervik og kona utvider dekkhistorien og gir inntrykk av de er interessert i å kjøpe en pelsfarm, noe som gir dem innpass på flere farmer. Filmen går over i en montasje hvor Nervik og kona blir vist rundt på andre pelsdyrfarmer. En av bøndene (Pelsdyrfarmer G) medgir at han ikke alltid avliver dyr på et vis som han vil gjøre kjent for Mattilsynet, og antyder at han ikke fører tilsyn like ofte som reglementet tilsier. Fortellerstemmen sier:

«[Etter] kritikken mot bransjen har det blitt innført en del nye tiltak. Blant annet må alle som vil drive med pelsdyr, gjennomgå et kurs i dyrevelferd og avlving.»

Nervik gjennomfører et slikt kurs, og anser det som overfladisk. Tilbake på minkfarmen på Jæren ser en at bonden løfter minken etter halen, noe Nervik lærte på kurset at en ikke skulle

gjøre. Det klippes til en annen bonde (Pelsdyrfarmer C) som gir uttrykk for at han ikke alltid fører dyrene i henhold til reglene. En tredje bonde (Pelsdyrfarmer E) sier at det obligatoriske tilsynet blir gjort under fôring, noe også Pelsdyrfarmer B oppgir.

Det klippes tilbake til dyrevernerne som tar seg inn på minkfarmområdet i Telemark. De finner flere mink med store sår. Én mink ser ut til å være død. Filmen går så over i en sekvens fra bransjens årlige skinnutstilling. Fortellerstemmen sier:

«Bransjen har egentlig blitt pålagt å avle frem dyr som er bedre egna til å leve i fangenskap. Men det er hovedsakelig skinnprisene som styrer utviklinga. For blåreven har markedet etterspurt større og større skinn.»

I videodagboka argumenterer Nervik for at ønsket om å avle frem stadig større blårever, påfører dyrene ytterligere lidelse. En av bøndene som filmes med skjult kamera, løfter opp en blårev ved hjelp av nakketang og halegrep for å vise Nervik hvor stor reven er. Deretter gjør Nervik skjulte opptak av inseminering av blårev, der reven kveles ved hjelp av hodetang for at den skal holde seg i ro. Regissørens fortellerstemme sier:

«Vi har sett alvorlige problemer til alle tider av året.»

Nervik drar til Kina for å se hvordan pelsdyrfarmene drives der. Inntrykket er at det er veldig likt måten det drives på i Skandinavia. Han påpeker også at det later til å være flere ansatte på farmene i Kina. Videre anfører Nervik at kinesisk import av skandinavisk pels har vært nært knyttet til korrupsjon og smugling i Kina.

Nervik deltar deretter i avlivning av 500 mink hos Pelsdyrfarmer B. Det fremgår at det ikke er uvanlig at noen mink overlever første forsøk på avlivning. Bonden sier at han ville ha gått roligere frem om Mattilsynet var til stede. Det klippes til Pelsdyrfarmer H som avliver rev ved å henge dem opp etter nakketang, holde i halen og føre strøm gjennom rumpe og munn.

53:45-54:00 ut i filmen vises klipp av en sølvrev og to sølvrevunger, én levende og én død. Innimellom ser vi bilder av Nervik i egen bolig. Stemmen hans ligger over bildene av dyr:

«Sølvreven, den er så stresset og nervøs at hvis oppdretteren går inn og skal se til valpene, så risikerer de at tispene dreper ungene sine.»

Deretter klippes det inn bilder av blårev i bur, før det 54:13 ut i filmen vises et klipp av to minker som slåss, og en annen mink som krafser og biter i buret. Nervik sier:

«Minken, de er så aggressive at i perioder så er det så ille at næringen selv kaller det for kannibalismetiden. Og senere på høsten så er de så forstyrret i hodet at de begynner å bite på seg selv og selvskader [...] Det har vært altfor mye fokus på det her om at det er [...] et par råtne epler som er useriøse, så er resten seriøse [...] Hele bransjen er pill råtten. Det er ikke forsvarlig å drive med dyr på den måten»

Etter rulleteksten gikk sendingen til Brennpunkts studio og intervju med en tilsynsdirektør i Mattilsynet som sa seg forskrekket og forbannet. Han reagerte på bøndenes holdninger og det han kalte uakseptabel og ulovlig behandling av dyr. Han medga også at tilsynet vanskelig kan avdekke alle kritikkverdige forhold om bønder går inn for å lure dem.

Deretter ble informasjonssjef i NPA intervjuet. Hun oppga at næringen tok affære overfor avvikene som ble påvist i Dagsrevyen-innslaget fra 2012, som det ble referert til i «Pels». Videre sa hun at det var ting i filmen som ikke skal forekomme, og at hun, i likhet med alle andre som jobber med dette, reagerte på bilder av dyr som led. Hun utdypet at hun reagerte på skader og sår, men understreket at filmen var laget av en aktivistisk pelsdyrmotstander, og stilte spørsmål ved fremstillingen av bøndene. Videre erkjente hun at bruken av nakketang i filmen var ureglementert, men argumenterte for at dette ikke er vanlig praksis. Hun tok også de eksponerte bøndene i forsvar og mente at det som fremkom i filmen, ikke tegnet et riktig bilde av dem eller næringen. Samtidig medga hun at mink ikke skal løftes etter halen, slik det ble gjort. Da NPA fikk se filmen første gang, ble det iverksatt tiltak på de aktuelle gårdene uten at det ble funnet feil, anførte hun.

Avslutningsvis opplyste programlederen at det sto mer om saken på nrk.no.

KLAGEN:

Klager er Norges Pelsdyrslag (NPA) via advokat. I klagen anføres det brudd på Vær Varsom-plakatens (VVP) punkt 2.2., 3.2., 3.3., 3.6., 3.9., 3.10., 4.1., 4.2., 4.3. og 4.10.

Klager mener at NRK brøt god presseskikk ved å kjøpe inn en produksjon fra uttalte aktivister som ønsker å nedlegge pelsdyrnæringen, og som ikke er journalister. Det anføres at NRK umulig kan vite hvilke metoder som er benyttet og hvilket materiale/hvilken info som er utelatt. Videre vises det til at kun 16 minutter av 150 timer med råmateriale inngår i filmen, og at filmen opplagt er blitt brukt som et politisk verktøy av aktivistene. At filmen ble vist i Brennpunkt, er i klagers øyne skjerpene, da programserien nyter stor tillit hos publikum. Oppsummert mener klager at NRK har latt seg bruke. Klager mener i tillegg det ligger en motstrid i at NRK på den ene side understreker at filmen har en subjektiv form, og på den annen side hevder at filmen er «riktig» og at redaksjonen har ettergått påstandene som fremsettes. I klagen vises det til Kringkastingsrådets kritikk av «Pels» (Bilag 1).

Klager etterlyser kildebredde, og viser til at NPA først ble kontaktet da filmen forelå i tilnærmet ferdig form, og da det ifølge klager var begrensede muligheter for å bringe balanse i omtalen. Det fremholdes også at NPA bare unntaksvis slapp til i NRKs påfølgende dekning av saken. Et enkelt gjennomsyn av filmen var ikke tilstrekkelig for at NPA skulle kunne kommentere alt det filmen inneholdt av uriktigheter, anfører klager. Videre kan ikke klager se at NRK konfererte uavhengige fagfolk da redaksjonen jobbet med filmen. Klager viser til vedlagt brevkorrespondanse mellom NRK og NPA i september/oktober 2014, der NRK ble gjort oppmerksom på det NPA anså som uriktigheter i filmen (Bilag 7 og 8). Denne korrespondansen fant sted etter at berørte bønder og NPA hadde fått se en foreløpig versjon av filmen, og forut for den påklagede visningen på NRK.

Ifølge klager fremstilles det i filmen som om de avdekkede avvikene er representative for hele pelsdyrnæringen. Det stilles spørsmål ved sannhetsgehalten i påstander av typen «hele næringen er pill råtten» Klager poengterer at Nervik besøkte ca. fem gårder, noe som tilsvarer to prosent av Norges pelsdyrgårder. Ifølge tall fra Mattilsynet er det ikke flere avvik i pelsdyr-næringen enn innen husdyrhold for øvrig, fremholdes det. I tillegg viser klager til at Nervik filmet i to år, og dermed kunne plukke ut de detaljene fra filmmaterialet han ønsket å ha med. Klager minner om at to fagkyndige i Pelsdyrutvalget ikke anså filmen som representativ da de uttalte seg til Kringkastingsrådet. I «Pels» sies det for eksempel at sølvreven er stresset, mens det ifølge eksperter bare er halvparten av revene som er stresset,

skriver klager. Det er ifølge klager også usikkert om valpedrap fortsatt er et problem blant rev, slik det hevdes i filmen. Endelig oppgir klager at en av de ovennevnte fagkyndige også anså filmens fremstilling av «kannibalismeperioden» som misvisende.

Klager anser Nerviks bruk av skjult kamera som presseetisk uakseptabel og mener som en logisk konsekvens at premissene ikke ble gjort klare i intervjusituasjonen og at NRK ikke har opptrådt hensynsfullt overfor personer som ikke er klar over virkningen av egne uttalelser.

Klager oppgir at Piraya Film og Nervik har tilgjengeliggjort upublisert filmmateriale for Mattilsynet og Pelsdyrutvalget, og at filmen uten NRKs vitende skulle vises på en dansk festival. Klager argumenterer for at de filmede bøndene er kilder, og at det ovenstående i så måte innebærer at NRK har handlet i strid med kildevernet, da NRK i denne sammenheng må kunne assosieres med Piraya Film og Nervik.

Det faktum at bruken av skjult kamera og falsk identitet pågikk over to år, kombinert med filmskaperens aktivistiske ståsted, gjør ifølge klager at det skal mye til for at samfunnsbetydningen av filmen oppveier belastningen for bøndene, noe den da heller ikke gjør i klagers øyne. Dette fordi det ifølge klager kun påvises avvik hos to bønder, hvilket ikke kan sies å være forhold av vesentlig betydning for næringen generelt. Regelbruddene er også rent juridisk av mindre alvorlig karakter, oppgis det. Oppsummert kan ikke klager se at det filmen avdekker, er representativt nok til å være av vesentlig samfunnsmessig betydning.

Ifølge klager kunne filmskaperne ha sikret et bredt bilde av næringen ved hjelp av andre metoder enn skjult kamera. Klager viser blant annet til at NPA tilbød seg å hjelpe filmskaperne med å komme i kontakt med pelsdyrbønder allerede i desember 2013 (e-postkorrespondanse i Bilag 9). Klager argumenterer for at filmskaperne for eksempel kunne ha inngått en avtale med NPA om komme på uventede besøk på flere gårder over en lengre periode, og at bønder deretter kunne ha stilt til intervju for å svare for eventuelle regelbrudd. Klager skisserer også andre alternative løsninger (s. 19-21). Det vises dessuten til at en svensk dokumentar avdekket flere kritikkverdige forhold i svensk pelsbransje uten bruk av skjult kamera, og at denne filmen også lyktes med å skape debatt og oppmerksomhet rundt temaet.

Klager mener at kravene til saklighet, omtanke, presisjon og nøyaktighet bør være styrket når det publiserte er sterkt belastende for den eller de som omtales. I klagen argumenteres det for at Nervik fremprovoserte kontroversielle uttalelser fra bøndene, og det vises til sekvenser i filmen som klager mener eksemplifiserer dette (s. 22). Enkelte av bøndene møtte ikke til forhåndsvisning av filmen fordi de fryktet å bli filmet i skjul. De våget heller ikke å la seg intervju av NRK. Klager reagerer derfor på at NRK, ifølge klager, unnskylder manglende balanse ved å vise til at bøndene ble tilbudt intervju. Det vises igjen til den tidligere omtalte brevkorrespondansen der NRK skrev at det kunne bli aktuelt å legge frem mer dokumentasjon fra filmmaterialet dersom det ble mye debatt om metodebruk. Dette mener klager kunne oppfattes som en trussel og et forsøk på å kneble kritikk.

Videre anfører klager at det i filmen er klippet inn mange arkivbilder av skadde dyr som ble tatt før 2012. Ifølge klager blir disse bildene brukt slik at publikum kan få inntrykk av at det dreier seg om uregelmessigheter fra nyere tid, etter at NPA lovet opprydning i Dagsrevyen i 2012. Det hele blir i klagers øyne forverret av at arkivbilder presenteres sammen med udokumenterte påstander om næringen. I tillegg reagerer klager på at enkelte av de skjulte opptakene er fra gårdsbruk som nå er nedlagt, uten at det opplyses om dette i filmen. Endelig mener klager at NRK, i den øvrige dekningen av «Pels» etter at selve dokumentaren

ble sendt, har underkommunisert at filmen er en subjektiv dokumentar. Det vises i klagen til konkrete NRK-publiseringer for å underbygge påstanden (s. 24).

Klager mener at «Pels» gjennomgående skiller for dårlig mellom hva som er faktiske opplysninger, og hva som er subjektive og direkte uriktige påstander fra dyreaktivistene.

Klager argumenterer videre for at bøndernes gårder også er bøndernes hjem, og at de skjulte opptakene gjorde det mulig å identifisere bønderne og derigjennom familien deres. Selv om sladdingen var ønsket, gir den bønderne et kriminelt tilsnitt, anføres det. For øvrig vises det til at Nervik tilbrakte mye tid med noen av bønderne og deres familie, og at bønderne da delte en rekke private opplysninger med ham. En bonde mener seg manipulert av Nervik og viser til at Nervik er psykolog. At enkelte av bønderne har stilt opp i media i etterkant, innebærer ikke at de selv har hatt noe ønske om publisitet, fremholder klager, som oppgir at disse bønderne anså det helt nødvendig å forsvare seg. I sum mener klager at medietrykket krenket de involverte familienes privatliv.

FORSØK PÅ MINNELIG LØSNING:

Det er ikke registrert kontakt mellom partene med sikte på å løse saken i minnelighet.

TILSVARSRUNDEN:

NRK avviser brudd på god presseskikk.

NRK viser til at Piraya Film er et anerkjent produksjonsselskap, og at de ansatte der ikke er aktivister. Ifølge redaksjonen hadde Piraya tilgang til alt Nervik hadde filmet, og NRK hadde mulighet til å se gjennom råstoffet. NRK fremholder at kanalen som minoritetsinvestor i prosjektet hadde begrensede muligheter for å påvirke utformingen av dokumentaren, men oppgir at redaksjonen i åtte måneder samarbeidet med filmskaperne for å se til at filmen kunne vises uten å bryte med det etiske regelverket. At filmen ble vist i nettopp Brennpunkt må ses i sammenheng med at redaksjonen har erfaring med å ta inn eksterne produksjoner og kvalitetssikre kontroversielle dokumentarer. I NRKs øyne er det ikke problematisk eller uvanlig at pressgrupper i samfunnet bruker Brennpunkt-programmer i sin videre polemikk.

NRK mener at PFU bør se på NRKs samlede dekning av forholdet for å gjøre seg opp en mening om redaksjonens kildetilfang og kildekontroll. Det vises til andre publiseringer som ifølge NRK må anses som balanserende, og at det var et utstrakt samarbeid mellom Brennpunkt og andre NRK-redaksjoner for å sikre balanse og unngå unødvendig belastning for bønderne. At NPA bare unntaksvis slapp til i den påfølgende dekningen, stiller NRK seg uforstående til, og det vises til flere medieopptredener der informasjonssjefen i NPA deltok (s. 9). NRK opplyser videre at både NPA og bønderne fikk se foreløpige versjoner av filmen før publisering, og at deler av filmen ble redigert om som en følge av tilbakemeldinger fra NPA. Noen innspill ga dessuten NRK grunn til å foreta en ekstra faktasjekk. Mattilsynet fikk også se filmen i god tid før sending, anføres det, og Piraya Film konsulterte flere fagkyndige under arbeidet med dokumentaren.

Det fremholdes fra NRK at de fagkyndige som klager refererer til, uttalte seg mer nyansert til Kringkastingrådet enn hva PFU-klagen gir inntrykk av. Det ble blant annet sagt at det er usikkerhet knyttet til om velferdsbehovet til mink og rev kan ivaretas i bur, at frykt og stress er utbredt, og at det er avlet frem forvokst og deformert blårev. NRK viser også til en

forskningsrapport fra 2011 som viste at 67 prosent av sølvrever viste sterk frykt. I tillegg holder NRK frem at det ifølge Mattilsynets årsrapporter avdekkes feil og mangler ved en av tre pelsdyrgårder, og at ti prosent av gårdene blir pålagt hastevedtak grunnet alvorlige feil. Når det gjelder klagers anførsler om misvisende fremstilling av «kannibalismeperioden», henviser NRK til at en rådgiver i NPA selv har sagt at dette er det mest dekkende begrepet for slåssingen og den interne aggresjonen i kullet. I tillegg anfører NRK at Piraya, under produksjonsperioden, også fulgte en aktivistgruppe som tok seg inn på flere pelsfarmer.

NRK påpeker at Nervik ikke er ansatt i NRK, og at kanalen ikke kan pålegge ham restriksjoner eller utøve sensur. Det bemerkes imidlertid at Nervik ikke utleverte materiale til Mattilsynet, men ga opplysninger. At det var planlagt å vise filmen på en dansk festival, anser ikke NRK som problematisk

NRK mener at bruken av skjult kamera var berettiget. I tillegg understreker NRK at filmmaterialet inneholder flere oppsiktsvekkende og sjikanøse uttalelser fra bøndene som ikke ble tatt med i filmen av hensyn til de berørte. Det gis tre eksempler på slike uttalelser i tilsvaret (s. 15). Det påpekes videre at Nervik ikke filmet sammenhengende i to år. Nervik besøkte 17 gårder, gjennomførte 36 besøk og tok opp 172 timer med film. Ifølge NRK hadde redaksjonen sviktet sin samfunnsrolle om de ikke hadde bidratt til å gjøre de avslørende filmklippene tilgjengelige for et bredt publikum, og det argumenteres for at VVPs punkt 1.5. også omfatter det å beskytte dyr mot overgrep. Også Kringkastingsrådet fant at programmet avdekket forhold av vesentlig samfunnsmessig betydning, bemerker NRK.

NRK avviser å ha hevdet at det som vises i «Pels», er representativt for alle pelsdyrgårder i landet. På bakgrunn av det upubliserte materialet mener imidlertid NRK at det som fremkommer i filmen, er representativt for det Nervik filmet i skjul. NRK bestrider at «Pels» bare avdekker avvik hos to bønder, og fremholder at filmen avdekker tvilsomme handlinger og holdninger hos flere. Mattilsynet reagerte blant annet på noen av bøndenes utsagn om stell, fôring og tilsynsrutiner. Uansett mener NRK at det er et urimelig premiss å kun vektlegge de mest åpenbare regelbruddene, da det også er et journalistisk forehavende å stille spørsmål ved kvaliteten på gjeldende regelverk og tilsynsvirksomhet. NRK refererer videre til det politiske og mediale etterspillet av «Pels», og at NPA ble innkalt til møte hos Mattilsynet etter dokumentaren (Vedlegg 10-14 og 17-20).

NRK mener at redaksjonen ved bruk av åpne journalistiske metoder neppe ville ha fått se bruk av kvelertang, løfting etter hale, problematisk avlivning, mangelfulle tilsynsrutiner eller hvor overfladisk veterinærtilsynet er. Ei heller hvordan det ble ryddet før veterinærens ankomst, eller hvordan bøndene hevder å gjøre en ting på papiret og en ting i virkeligheten. Da NPA tilbød seg å sette Piraya i kontakt med bønder, var det, etter NRKs syn elementer i NPAs e-post som ga inntrykk av at filmskaperne ikke ville ha kunnet operere så fritt som klager hevder. Avslutningsvis gir NRK eksempler på andre PFU-uttalelser som i redaksjonens øyne taler for at filmens bruk av skjult kamera og subjektiv vinkling er innenfor rammene av hva PFU tidligere har akseptert (s. 26-28).

NRK har kunnet sjekke råstoffet for å se at hendelser og uttalelser ikke var tatt ut av sin sammenheng, og at bøndene ikke ble forledet til å si eller gjøre noe de ellers ikke ville ha gjort. NRK gjengir i tilsvaret en transkribert sekvens fra filmmaterialet der Nervik snakker med en bonde om fôring. Hensikten er å tilbakevise klagers påstand om at bonden i denne sekvensen ble manipulert til å si at han bare overholdt fôringsregler «på papiret» (s. 21-22).

Det å opplyse NPA om at filmmaterialet inneholdt sterke utsagn som ikke var med i filmen, men som det kunne bli aktuelt å legge frem senere, var i NRKs øyne redelig og ikke noe som skulle kunne tolkes som en trussel. Videre mener NRK å ha vært tydelige på at «Pels» er en subjektiv dokumentarfilm, også i den påfølgende omtalen av filmen. Redaksjonen påpeker for eksempel at filmskaperens ståsted fremgikk av nettartikkelen klager bruker som eksempel på at filmens subjektivitet ble underkommunisert (Vedlegg 4). Det er også lagt begrensninger for gjenbruk av bildematerialet.

Når det gjelder den påstått spekulative bruken av arkivbilder, anfører NRK at disse to aktuelle sekvensene (7:37-7:50 og 53:45-54:37), både gjennom kontekst og formspråk, fremstår som historiske tilbakeblikk og ikke gir inntrykk av å være hentet fra gårdene hvor Nervik gjorde skjulte opptak. Det at bildene er merket med stedsnavn, understreker også at det er arkivbilder tatt forskjellige steder, mener NRK, som dessuten argumenterer for at «Pels» ikke handlet om NPA og organisasjonens opprydning i 2012. Endelig anfører NRK at arkivbildene utgjør en liten del av filmen, og at det uansett ikke var disse bildene som vakte oppsikt.

NRK holder frem at Nervik etableres som en aktør i filmen, og at det derfor er urimelig å forutsette at NRK står inne for hans påstander i dokumentaren.

Redaksjonen legger ikke skjul på at det var vanskelig å vekte dokumentarens samfunnsbetydning opp mot personvernet. NRK viser til utstrakt dialog med NPA og berørte bønder forut for publisering, og at kanalen ønsket å legge til rette for at bøndenes syn kom frem. NRK avviser imidlertid at den skal ha unnskyldt manglende balanse ved å vise til at bøndene ble tilbudt intervju. Videre påpekes det at bøndene ble anonymisert, også dem som henholdsvis var tillitsvalgt og rekrutteringsansvarlig, og som tidligere hadde forsvart næringen i mediene. Det ble også gjort andre tekniske grep for å tone ned fokuset på bøndene. NRK poengterer at Nervik utelukkende har filmet i og utenfor driftsbygningene, og ikke i private situasjoner. Samtaler om familiære forhold mellom Nervik og bøndene er ikke blitt videreformidlet.

Klageren finner det lite tillitsvekkende at NRK i sitt tilsvarende oppgir at redaksjonen hadde begrensede muligheter til å be om nye opptak, og at NRK måtte respektere filmskaperens kunstneriske ambisjon og frihet. Det påpekes at NRK ikke kan fraskrive seg redaktøransvaret, og klager mener at formuleringen ovenfor kan tolkes som en innrømmelse av at Brennpunkt ikke ville ha publisert filmen slik den ble publisert om redaksjonen selv hadde hatt større påvirkningskraft. Dette kan i seg selv være grunnlag for PFU-fellelse, anføres det.

NRKs omtale av Nervik som «en aktør i filmen» som ikke kan pålegges sensur eller restriksjoner, illustrerer ifølge klager NRKs manglende kontroll og oversikt over omstendighetene rundt innspillingen av filmen. Klager mener at NRK må bestemme seg for om Nervik skal regnes som aktivist eller som presseetisk ansvarlig journalist, slik det vanligvis kreves at personer som produserer redaksjonelt innhold, er.

Videre fastholdes det at filmens bruk av arkivbilder gir inntrykk av at Nervik avslørte flere regelbrudd enn han faktisk gjorde. Klager mener også at Mattilsynets, NPAs og andre instansers sterke reaksjoner på filmen trolig kan ses i sammenheng med bruken av arkivbildene, og at disse reaksjonene derfor ikke kan tjene som dokumentasjon på at skjulte opptak avdekket forhold av vesentlig samfunnsmessig betydning. Klager står fast på at NPAs manglende evne/vilje til å rydde opp etter avsløringene i 2012 er et sentralt premiss

for filmen, og bestrider NRKs påstand om at det tydelig fremgår av sluttsekvensen (53:45-54:37) at det er arkivbilder som vises.

Når det gjelder NRK fremstilling av Mattilsynets tall, påpeker klager at én enkelt gård (som nå er nedlagt) ble ilagt flere hastevedtak og at det derfor var under ti prosent av gårdene som opplevde dette. Et hastevedtak har heller ikke nødvendigvis direkte betydning for dyrevelferden, tilføyes det (Bilag 2).

Igjen fremholder klager, med henvisning til Kringkastingsrådets sakkyndige, at den såkalte «kannibalimeperioden» ikke handler om aggresjon, men om en naturlig prosess der valper kan påføre hverandre sår når de lærer å ta til seg væske. NRKs fremstilling er derfor misvisende, anføres det.

Endelig fastholder klager at avvikene kunne ha vært avslørt uten bruk av skjult kamera, og at filmen ikke avdekker forhold av vesentlig samfunnsmessig betydning, bare enkeltindividets regelbrudd.

NRK understreker at kanalen ikke fraskriver seg redaktøransvaret, og at redaksjonen har hatt et tett samarbeid med Piraya Film om utformingen av dokumentaren. Det ble blant annet gjort enkelte nye opptak i samråd med NRK. Følgelig ønsket ikke redaksjonen noen ytterligere redaksjonelle endringer i versjonen av dokumentaren som til slutt ble vist. NRK skriver følgende om filmens tilblivelsesprosess:

«Frank Nervik har overlatt alt materiale til Piraya Film. Produksjonsselskapet har seinere engasjert Ola Waagen som regissør. NRK har hatt mulighet til å se gjennom alt vi måtte ønske av råmaterialet til filmen. Vi har lest bildeligger og utskrift av samtaler. Vi har jobbet sammen med Piraya Film i klipperommet, hvor vi har justert og diskutert enkeltscener. Vi har sett de bildestrekkene som ligger før og etter de aktuelle scenene.»

Videre avvises klagers fremstilling av arkivbildenes betydning for inntrykket av filmen, og NRK beskriver arkivbildebruken fra 53:45 til 54:37 «som illustrasjon til en generell gjennomgang av næringens dyrevelferdsmessige utfordringer». I filmen vises også opptak fra seks gårder hvor Nervik har filmet, og bilder fra sju gårder som aktivistene har tatt i samme periode, skriver NRK.

Siden det underveis i tilsvarsrunden er blitt henvist til Kringkastingsrådets behandling av «Pels», legger redaksjonen ved referat fra møtet til orientering for PFU. NRK legger også ved en oversikt over når og hvor de omtvistede arkivbildene opprinnelig ble tatt.